

Ammattiliitto Pron lausunto luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain 52 b ja 52 c §:n muuttamisesta.

Sisäministeriö pyytää STTK:lta lausuntoa luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain 52 b ja 52 c §:n muuttamisesta. STTK pyytää liittojensa kommentteja 11.8.2014 mennessä.

Ammattiliitto Pron keskeiset viestit:

- Ihmiskaupan uhrien asema tulee turvata siten kun Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskeva yleissopimus edellyttää.
- Sääntelyä tulee soveltaa jatkossa kaikkiin Suomessa oleskeleviin ihmiskaupan uhreihin kansalaisuudesta riippumatta.
- Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmällä tulee olla riittävät resurssit.
- Ensivaiheen tunnistustyötä tekevien tahojen määrän tulee olla laaja.
- Auttamisjärjestelmään ottamisen kynnyksen tulee olla riittävän matalalla.
- Kaikilla epäilyillä ihmiskaupan uhreilla tulee olla mahdollisuus toipumisaikaan, jolloin henkilö voi toipua hyväksikäytöstä ja harkita yhteistyötä viranomaisten kanssa.
- Uhri tulee voida tunnistaa virallisesti myös tilanteessa, jossa syytettä ei voida nostaa, tai henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi ulkomailla.
- Kuntien sosiaali- ja terveystieteille tarjotaan ohjeistusta ihmiskaupasta ja auttamisen kehittämisestä uhrien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi.
- Ihmiskaupparikosten tutkintaa tulee tehostaa.

Esityksen keskeinen sisältö:

Esityksen mukaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään tulee vuosittain noin 50 uutta asiakasta. Auttamisjärjestelmän asiakkaana on ollut vuosina 2005–2012 yhteensä 23 lasta. Noin 60 prosenttia auttamisjärjestelmään otetuista on naisia. Kaksi kolmasosaa uhreista on joutunut työperäisen hyväksikäytön kohteeksi. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa tunnistetaan huonommin.

Esityksen tarkoituksena on vahvistaa ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmän asema ja tehtävät laissa, jotta ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisesta tulisi ennustettavampi ja läpinäkyvämpi sekä vastuunjaoltaan selkeämpi kokonaisuus.

Keskeisimmät muutokset liittyvät ihmiskaupan uhrien auttamisen aloittamisen ja päättymisen määrittelyyn sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamiseen. Monilta osin kyse on voimassa olevan käytännön nostamisesta lain tasolle.

Ammattiliitto Pron lausunto

Ammattiliitto Pro kannattaa esityksen tarkoitusta vahvistaa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asemaa ja tehtäviä laissa, jotta ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisesta tulisi ennustettavampi, läpinäkyvämpi sekä selkeämpi kokonaisuus.

Pro vaatii, että ihmiskaupan uhrien asemaa tulee parantaa pikaisesti, heitä tulee suojella ja heidän oikeutensa tulee turvata siten kun Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskeva yleissopimus edellyttää.

Kansallinen ihmiskaupparaportoiija on jo 2010 suositellut erityisen ihmiskauppalaain valmistelua ja eduskunta yhtyi tuolloin näkemykseen. Pro toivoo, että tämä tavoite toteutuu tulevaisuudessa.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annettu laki

3§ Määritelmät

Ammattiliitto Pro kannattaa uudistuksen lähtökohtaa, jonka mukaan ihmiskaupan uhrin auttamista koskevaa sääntelyä sovelletaan jatkossa kaikkiin Suomessa oleskeleviin ihmiskaupan uhriin yhdenvertaisesti kansalaisuudesta riippumatta. Tällä hetkellä lainsäädännössä vallitsee epäselvyys siitä, voidaanko sääntelyä soveltaa myös niihin, joiden kotikunta on Suomessa. Auttamistoimia tulee voida antaa myös ihmiskaupan uhrien mukana seuraaville lapsille.

33 § Auttamisjärjestelmän tehtävät

Auttamisjärjestelmä eli Joutsenon vastaanottokeskuksen henkilöstöresurssit kattavat tällä hetkellä johtajan sekä kaksi vakituista ja kolme määräaikaista työntekijää. Tehtäviin kuuluu auttamisjärjestelmänä toimimisen monien tehtävien lisäksi mm. viranomaisten ja järjestöjen neuvonta ja koulutus, ympärivuorokautisen neuvontapuhelin sekä kansainvälinen yhteistyö. Ammattiliitto Pro korostaa, että auttamisjärjestelmällä tulee olla riittävät resurssit toimintansa laadukkaaseen toteuttamiseen.

34 § Esitys auttamisjärjestelmään ottamiseksi ja 35 § Auttamisjärjestelmään ottaminen

Kansallisen ihmiskaupparaportoiijan mukaan yksi suurimmista ongelmista on, että uhreja ei edelleenkään tunnisteta kovin hyvin eivätkä he päädy auttamisjärjestelmään.

Ammattiliitto Pro näkee tärkeäksi, että ensivaiheen tunnistustyötä tekevien tahojen määrä on mahdollisimman laaja. Monissa maissa, kuten Ruotsissa tai Tanskassa, oletetun ihmiskaupan uhrin voi tunnistaa kuka tahansa. Esityksessä esityksen auttamisjärjestelmään ottamisesta voisi tehdä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija tai epäilty uhri itse. Pro korostaa että esimerkiksi työsuojeluviranomaisella on merkittävä rooli työperäisen ihmiskaupan tunnistamisessa.

Suomen kansallisen ihmiskaupparaportoiijan mukaan uhrin usein pelkäävät viranomaisia. Muiden kuin ulkomaalaisten ohjautuminen auttamisjärjestelmään voi olla myös haasteellista, koska auttamisjärjestelmä on sijoitettu vastaanottokeskuksen yhteyteen ja sitä säätelee vastaanottolaki.

Toisaalta myös ihmiskaupan uhriksi muualla kuin Suomessa joutuneiden turvapaikanhakijoiden tilanne on haastava. Uhrien tunnistamista vaikeuttaa etenkin niin sanottu Dublin-prosessi, jossa jopa yksin tulevat lapset palautetaan siihen EU-maahan, josta he ovat ensiksi hakeneet turvapaikkaa. Ammattiliitto Pro muistuttaa, että kansainväliset velvoitteet edellyttävät Suomea suojelemaan kaikkien ihmiskaupan uhreiksi tunnistettujen ihmisoikeuksia, myös pakkopalautusten piiriin joutuneiden.

Tällä hetkellä rikosprosessuaalisella asemalla on uhrin oikeuksien toteutumisen kannalta suuri merkitys. Kansallisen ihmiskaupparaportoin mukaan esimerkiksi prostituution piirissä ihmiskauppaa koskeva tunnusmerkistö katsotaan täyttyvät nykykäytännössä vain harvoin. Teko nähdään useimmin parituksena. Koska parituksen kohteilla on oikeusprosessissa usein vain todistajan, ei asianomistajan asema, he ohjautuvat vain harvoin uhrin auttamisjärjestelmään.

Pro korostaa, että auttamisjärjestelmään ottamisen kynnyksen tulee olla riittävän matalalla ja järjestelmään tulee voida ottaa kaikki ihmiskaupan uhrit, jotka oleskelevat Suomessa.

Pro kannattaa myös esitystä jonka mukaan auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustava henkilö, mikäli hän on erityisen tuen tarpeessa.

36 § Toipumisaika ja sen oikeusvaikutukset

Euroopan neuvoston alainen ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) on korostanut, että kaikilla epäilyillä ihmiskaupan uhreilla tulee olla mahdollisuus toipumisaikaan, jolloin henkilö voi toipua hyväksikäytöstä ja harkita yhteistyötä viranomaisten kanssa. Ammattiliitto Pro kannattaa uudistusta, jonka mukaan myös laillisesti maassa olevilla on mahdollisuus toipumisaikaan. Toipumisajan minimipituus on 30 päivää. Toipumisaikana uhria ei saa poistaa maasta.

38 § Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen on keskeistä, koska tunnistamatta jäävien uhrien oikeudet jäävät toteutumatta.

Esityksen mukaan esitutkintaviranomainen, syyttäjä, maahanmuuttovirasto tai auttamisjärjestelmä tunnistaa henkilön virallisesti ihmiskaupan uhriksi. Pro pitää tärkeänä, että uhri voidaan tunnistaa auttamisjärjestelmän kautta myös tilanteessa, jossa syytetty tapahtuneesta rikoksesta ei voida nostaa, tai jossa on perusteltu syy katsoa, että auttamisjärjestelmään otettu henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi ulkomailla.

Pro korostaa Euroopan neuvoston yleissopimuksen mukaista sääntöä jonka mukaan uhrin halukkuutta toimia todistajana ei saa asettaa hänelle annettavan avun ehdoksi.

38 a § Auttamistoimet

Ammattiliitto Pro kannattaa, että auttamistoimiin kirjataan jo nykyisin uhreille käytännössä annettava ohjaus ja oikeusapu. Tämä on myös Euroopan neuvoston yleissopimuksen vaatimus. Palvelut on tarjottava myös niille henkilöille joiden virallinen tunnistaminen on kesken tai jotka ovat harkinta- ja toipumisajalla. Apu ei saa olla ehdollista yhteistyölle viranomaisten kanssa.

Auttamisjärjestelmään ohjautuneet uhrit pelkäävät usein menettävänsä työnsä. Olisikin tärkeää taata Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen sopimuksen mukaiseksi, että maassa laillisesti oleskelevat saisivat osallistua työmarkkinoille sekä ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen.

38 b § Auttamistoimien järjestäminen

Esityksessä todetaan, että niiden uhrien kohdalla, joilla on kotikunta, kunta vastaa palveluiden järjestämisestä, muiden kohdalla palveluista vastaa auttamisjärjestelmä. Pro haluaa kiinnittää huomiota siihen, että kansallisen ihmiskaupparaportoin mukaan kuntien aktiivisuus tunnistettujen ihmiskaupan uhrien auttamisessa vaihtelee. Pro esittääkin, että kuntien sosiaali- ja terveystieteiden viranomaisille tarjotaan ohjeistusta ihmiskaupasta ja auttamisen kehittämisestä. Ihmiskaupan uhreille tulisi olla myös tarjolla erillisiä turvakoteja, joissa uhreilla olisi mahdollisuus saada asiantuntevaa tukea.

Lopuksi Ammattiliitto Pro haluaa kiinnittää huomiota ihmiskaupparikosten tutkintaan. Hyväksikäyttöä ei aina tunnusteta ihmiskaupaksi ja kynnyksen ihmiskaupaa koskevien rangaistussäännöksiä soveltamiseen on korkea. Kansallisen ihmiskaupparaportoin mukaan ihmiskaupan piirteitä sisältävää hyväksikäyttöä on löydettävissä ainakin rakennus-, ravintola-, siivous- ja puutarha-alalla sekä marjanpoiminnassa. Tuomioistuimien on antanut kymmenisen tuomiota ihmiskaupasta. Työperäisestä ihmiskaupasta saatiin ensimmäiset tuomiot 2012. Ammattiliitto Pro korostaa, että ihmiskaupan uhreilla tulee olla oikeus saada hyvitykset menetyksistään ja kärsimyksistään. Myös työperäiseen hyväksikäyttöön syyllistyneelle työnantajalle määrättävien rangaistusten tulee olla tehokkaita ja riittäviä.

Kaikkien työntekijöiden lain mukaiset työolot ja riittävä palkka yhdistettynä tehokkaaseen työolojen valvontaan on keino ehkäistä myös työperäistä ihmiskauppaa.

Ammattiliitto Pro

Tarja Munukka
johtaja

Tanja Lehtoranta
työympäristö- ja tasa-arvoasiantuntija